

FOTO: ARXIU HISTÒRIC COMARCAL D'IGUALADA

LA MARXA DE LA LLIBERTAT (1976): UN TESTIMONI PERSONAL

ANTONI DALMAU I RIBALTA

Ara fa vint-i-cinc anys justos, a l'estiu de 1976, va tenir lloc al llarg i ample del territori de Catalunya l'anomenada Marxa de la Llibertat, una iniciativa promoguda per Lluís M. Xirinacs, Pax Christi i altres entitats i alguns partits polítics que tenia com a objectiu la divulgació de les reivindicacions nacionalistes i democràtiques de l'Assemblea de Catalunya. Feia pocs mesos de la mort de Francisco Franco i el país es trobava encara en un procés relativament incert d'obertura política.

Just aleshores, quan gairebé tot estava per estrenar, l'autor d'aquestes ratlles mantenia obertes, d'una manera força discontinua, les pàgines d'un quadern vermell on anotava alguns dels fets que anaven succeint a la ciutat d'Igualada. No pot dir-se que arribés a tractar-se d'un diari personal.

Tanmateix, vint-i-cinc anys després, potser tingui algun interès transcriure'n els fragments que fan referència a la Marxa de la Llibertat, com una aportació a una història de la transició política a l'Anoia que està totalment per fer. El lector haurà d'excusar algunes expressions i algun judici que, a més de ser estrictament personals, s'han de situar en el context i en l'edat de l'autor. El testimoni ha estat transcrit literalment, amb poquíssimes alteracions, i sense contrastar-lo prèviament amb altres fonts documentals.

DILLUNS, 16 D'AGOST DE 1976

Vet aquí que [...] aquest quadern ha emmudit durant una colla de mesos. En tot aquest temps,

n'han passades moltes i ara m'és impossible de fer-ne l'inventari. Pel que fa només a Igualada, en trobaríem la pista a través de les meves cròniques [de corresponsal] a *Tele/eXpres*. Quant a l'activitat política, la dinàmica és molt forta i en fa impossible un resum. Tant se val, doncs...

DIMARTS, 24 D'AGOST DE 1976

Festa Major presidida per la manifestació dels veïns del barri de Sant Maure [de Santa Margarida de Montbui] demanant aigua i protestant per la detenció de tres joves. V. el *Tele/eXpres* d'aquests dies...

DISSABTE, 28 D'AGOST DE 1976

Avui, una comissió de l'Assemblea Democràtica d'Igualada¹ s'ha presentat a l'alcalde d'Igualada, Ramon Grau, per "negociar" amb ell la propera arribada de la Marxa de la Llibertat. La comissió era integrada pel secretariat de l'A.D.I. (Jaume Carles, Juli de Noguera, Francesc Villarroya i jo mateix), dos representants del secretariat de la Marxa a Igualada (Imma Solé i Fèlix Tarrida) i en Joan Solà i en Salvador Pelfort. Com que és la primera vegada que això s'esdevé i que l'A.D.I. es presenta

1. Organisme unitari antifranquista que va actuar a Igualada en la dècada dels setantes i que va ser l'equivalent local de l'Assemblea de Catalunya.

amb el seu propi nom davant l'autoritat, crec que val la pena de deixar-ne constància.

El nostre plantejament era el següent: l'arribada de la Marxa —declarada il·legal pel govern— és un fet; davant d'això, l'autoritat té dos camins: reprimir-la o tolerar-la, i de fet així s'han anat presentant aquestes dues posicions al llarg de totes les poblacions per on ja ha passat la Marxa amb antelació. Nosaltres ens oferíem a garantir que es mantindria l'ordre públic i se cenyirien les activitats a un sol acte, i a canvi demanàvem que no hi intervingués la força pública.

Han assistit a la reunió els regidors Pere Prat i Joaquim Balsells.

La primera reacció del Sr. Grau ha estat totalment defensiva i amb cara de pocs amics, fent constants referències a l'autoritat i a la responsabilitat única —i no compartida— que li pertoca en allò que es refereix a l'ordre públic. De seguida, i com a resposta a les meves paraules inicials, ens ha comunicat —cosa que ja sabíem— que dies enrere s'havia reunit amb alguns regidors per parlar d'aquest assumpte i havien resolt de treure-li el màxim d'importància i mirar que tot plegat passés discretament.

Al llarg de la xerrada, hi ha hagut una allau de paraules de l'alcalde per repetir allò que tants de cops li he sentit dir: que ell és liberal, que és demòcrata i catalanista, que mai no es podrà dir que l'Ajuntament hagi mantingut una línia dura, que sempre han tingut les portes obertes a tothom, que ells han d'obeir ordres, tot i que algunes vegades fins i tot fan el possible per no haver-les de seguir al peu de la lletra (amb una frase final significativa: "... Perquè, al capdavant, els qui hem de continuar vivint a Igualada som nosaltres i no el governador o el ministre..."). Etc. etc.

Progressivament, la cosa s'ha anat estovant i l'home ha acabat per mostrar-se ben conciliador, en defensa de l'actitud que ell té per norma: evitació de conflictes i manteniment de la fama de ciutat "tranquil·la" que Igualada té, base sens dubte fonamental per mantenir-se en el càrrec o,

si més no, per complaure els qui l'han col·locat a l'alcaldia.

En resum: l'Ajuntament autoritzarà —com si no sabés res— una audició de sardanes i farà els ulls grossos respecte de la utilització que se'n faci. Nosaltres garantim l'ordre i la moderació en les intervencions. Pel que fa a la guàrdia civil, el Sr. Grau parlarà amb el capità per aconsellar-li calma... Els termes no han estat, evidentment, tan clars, però l'acord ha estat indubtablement aquest.

En acabar, noves proclames de democràcia, somriures i algun acudit i tot. I passi-ho bé!

Ves per on, així és com l'Assemblea Democràtica s'ha tret realment la màscara i ha sabut assumir un protagonisme nou en la vida política igualadina i renunciar alhora a una clandestinitat més segura però també més inoperant. Ja convenia...

DILLUNS, 30 D'AGOST DE 1976

Canvi de programa. L'alcalde m'ha citat a l'Ajuntament per parlar amb mi —"per no cridar tota la colla..."—. Present a l'entrevista el Sr. Ramon Claramunt, tinent d'alcalde de governació i fabricant de gènere de punt.

En síntesi: tenen ordres de no autoritzar actes públics no habituals —i una audició sardanística en un dia feiner no és certament una cosa habitual— i, per tant, el tracte es desfà. S'entén, en conseqüència, que la guàrdia civil mirarà d'evitar com sigui que es faci res i, si de cas, intervindrà amb la seva acostumada contundència. L'Ajuntament es limita a complir ordres i, encara que no ho digui, ha de deixar el control del carrer a la guàrdia civil.

Veurem què passarà...

Acotacions al marge: xerradeta addicional amb tant il·lustres autoritats sobre el catalanisme. Ells hi estan d'acord, *naturalment*, però *prudència*...! Més somriures i gens de tibantor en la conversa.

DIVENDRES, 3 DE SETEMBRE DE 1976

Igualada ha viscut aquests dies, amb motiu de l'arribada de la Marxa de la Llibertat, uns fets que jo crec que podem considerar històrics des del punt de vista local: per primera vegada, més de mil igualadins s'han manifestat pel carrer, i ho han fet en una ciutat virtualment ocupada per 150 homes de la guàrdia civil. Ningú de l'Assemblea Democràtica no podia esperar una participació popular semblant. És cert que s'hi han donat tota una sèrie de factors positius que potser altres cops no s'havien produït, però el cert és que ja tenim el precedent i, si més no per una vegada, els igualadins han respost massivament.

Ahir, dijous, Igualada va aparèixer ocupada militarment: els accessos i els carrers principals eren plens de membres de la guàrdia civil. Tot amb tot, els "marxaires" van arribar tal com era previst —eren uns quinze—,² en alguns casos amb l'ajuda emocionant de gent que els advertia de la proximitat d'una parella de la guàrdia civil. Tota la ciutat, i no exagero, parlava de la Marxa, ja que hi havia hagut —entre els diaris, els fulls de mà a les bústies, els globus per l'aire el dia de la Festa Major, etc.— tota una tasca d'informació i de sensibilització. Per exemple, al barri de Montserrat hi havia molta gent agrupada prop de la barana que dona sobre el pont de can Riba esperant l'arribada dels caminants, pensant potser que la seva arribada havia d'ésser triomfal...

Al vespre, a la Rambla, hi havia una autèntica gernació, entre interessats, badochs i guàrdia civil. Tothom semblava esperar "alguna" cosa, però el cert és que no hi havia res de previst. Amb tot, va ser penjada una senyera en un arbre i hi va haver alguns crits i aplaudiments. Però, mentrestant, els "marxaires" estaven repartits pels barris

de Fàtima, Sant Maure i Montserrat a fer gresca amb la quitxalla, amb cançons, pallassos i jocs. D'altres van anar a la sortida d'algunes fàbriques a repartir cintes amb les quatre barres i a explicar els objectius de la Marxa.

Avui, en canvi, la guàrdia civil ha desaparegut de tots els carrers, en una retirada que tots hem vist com a tàctica i no pas com a definitiva. Durant el dia s'han multiplicat les reunions —principalment a casa de l'Imma Solé [filla d'un regidor i resident a dos-cents metres de la caserna de la guàrdia civil]— entre "marxaires", secretariat local de la Marxa i A.D.I. Per la meua part, a la tarda he redactat el text que havia de ser llegit públicament, el qual resumia els punts de l'Assemblea de Catalunya i els del manifest de l'A.D.I. Havia de llegir el document algú de Convergència [Socialista de Catalunya],³ ja que així ens havia tocat per sorteig entre tots els partits. En Josep Ribas, l'home ideal, s'havia ofert decidit, tot i saber que molt probablement seria detingut.

A les vuit del vespre, a la Rambla, primera cita. Quan s'ha format un petit grup —no tan nombrós i compacte com hauria calgut—, en Josep Ribas ha començat a llegir. Immediatament, potser al cap de tres ratlles, ha comparegut la guàrdia civil empunyant el fusell i ens ha dispersat, si bé ja s'ha preocupat de retenir el Josep, que mantenia i ha mantingut sempre una actitud pacífica i tranquil·la. Al mateix temps, han detingut també una "marxaire" (Lurdes Majem), a la qual deuen haver reconegut, ja que en aquell moment passejava tota sola. Davant d'una Rambla plena de gent, se'ls han emportat tots dos sense que ningú no pogués fer res ni ningú no gosés, almenys, xiu-

2. Fins a l'11 de setembre d'aquell 1976, la Marxa va recórrer el Principat, amb ramificacions al País Valencià i la Catalunya del Nord, per mitjà de diverses columnes que es desplaçaven simultàniament i que havien de confluir a

3. Organització política formada el 1974 que, el novembre de 1976, va desembocar en la creació del Partit Socialista de Catalunya-Congrés, el qual, al seu torn, contribuiria a formar l'actual Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE). A Igualada, el primer "cercle" de C.S.C. va néixer a finals de l'any 1975.

lar. Al cap de poc, el Miquel Elmeua ha fet caure des d'un terrat un plec de fulls de mà que han voleiat per l'aire i que molta gent ha recollit. Com a conseqüència d'això, han detingut uns joves que s'havien esfereït i que, pensant que els prendrien pels autors de l'escampada, han abandonat el balcó on eren i pretenien anar-se'n pel carrer Nou, on els esperava la Guàrdia Civil.

A dos quarts de nou, segona cita a la placeta de Sant Miquel, a les escales de l'economat [tèxtil]. Una mica més de gent, alguns breus parlaments i alguns crits, però ha calgut afanyar-se perquè la guàrdia civil s'apropava. D'allí, espontàniament, ha sortit la primera manifestació, de més d'un centenar de persones, amb el recorregut següent: carrers de Sant Jaume, Custiol, Roser, plaça del Rei, Soledat, Sant Vicenç, Sant Carles, Toledo [avui, Esquiladors], Sant Pau, Sant Josep, Sant Carles i Òdena, on ens hem dissolt i ens hem donat la tercera cita. A la manifestació anàvem precedits per la senyera i els crits eren "Visca la Marxa de la Llibertat", "Poble català, posa't a caminar", "Llibertat, amnistia i Estatut d'Autonomia", etc. No hem vist la guàrdia civil, per bé que ja teníem cura de callar en les cruïlles dels carrers pròxims a la Rambla. Algunes escenes emocionants amb gent gran que ens aplaudia...

A les 9, tercera cita, a les escales del carrer de Sant Magí, tocant a la plaça de l'Enxub (els llocs de cita els havia proposat jo).

Allí ha estat impressionant. La gent s'havia multiplicat, s'han fet els parlaments que s'han volgut (els "marxaires", el Juli de Noguera, el Miquel Martínez) i hem agafat forces per al que vindria després. Hem abandonat el lloc en manifestació compacta, més de mil persones (1.500?), forts per la nombrosa colla que anàvem... Més crits: "Poble igualadí, posa't en camí", "Visca Catalunya", "Alcalde, dimissió", "Ni Grau ni Victori, dimissió del consistori", "El poble unit mai més serà oprimit"; cants: "L'estaca" i un intent no gaire reeixit d'"Els Segadors"; recorregut: carrers de Carme Verdaguer, Òdena, passeig Verdaguer (ocupant

tota l'amplada de la part central) i Trinitat.

En arribar a la Soledat, allí ens esperaven. S'han tret les armes i, sense previ avís, han carregat amb les culates dels fusells. Campi qui pugui! Corredisses, cops, contusions —una noia a l'hospital—, detinguts —dos d'ells per insult a la força pública—, etc. Això ha estat, naturalment, el final, si bé la guàrdia civil ha patrullat encara una bona estona per la Rambla. Eren dos quarts de deu.

Al vespre, redacció de notes de premsa, gestions pels detinguts, balanç de la jornada, telefonades als diaris, etc. etc. Tots rendits, afònics, contents, molt contents...

Però la Marxa continua. Per això, durant la nit, unes vint-i-cinc parets han aparegut amb pintades de salutació, de comiat, de protesta per la repressió...

DISSABTE, 4 DE SETEMBRE DE 1976

Tots els detinguts són al carrer, amb llibertats provisionals sense fiança (una dotzena). El Josep Ribas ha fet una declaració impressionant, reconeixent els fets i la seva pertinença a l'Assemblea Democràtica d'Igualada, presentant el seu gest com una obligació de tot ciutadà i patriota.

A la tarda han deixat anar els dos que havien insultat. Ho tenen pitjor i els pot caure un arrest major (d'un a sis mesos). Però potser la cosa no vagi tan enllà...

DIUMENGE, 5 DE SETEMBRE DE 1976

Error greu de la guàrdia civil; greu i còmic pel ridícul que han fet en confondre una cercavila de l'Institut d'Estiu amb alguna manifestació "subversiva". V. la meua crònica del *Tele/Expres*.

Això confirma uns punts ja sabuts:

1) La constant arbitrarietat de la guàrdia civil,

FOTO: FELIX TARRIDA

mestressa del carrer a la qual ningú no posa fre.

2) El perill que representa el capità, un home de temperament sanguini amb uns cops de geni perillosos.

3) El paper més aviat trist de l'alcalde, que no pinta res en tot això i que no té ni tan sols el valor de dimitir.

DIUMENGE, 12 DE SETEMBRE DE 1976

Ahir era l'11 de Setembre, diada nacional de Catalunya. No he d'explicar pas aquí com s'ha plantejat enguany la diada, que ha viscut sobretot un acte tan multitudinari i emotiu com el de Sant Boi de Llobregat, al qual no vam poder assistir perquè a la mateixa hora ens trobàvem en la cerimònia de casament del J. M. P. i l'E. C. Mala sort, doncs, a causa de la qual m'he hagut de conformar amb les explicacions de molts igualadins que hi van assistir.

També a Igualada vam celebrar la Diada, per bé que força més modestament. L'Assemblea Democràtica va organitzar —sota el nom de l'Ateneu Igualadí— una conferència de l'historiador Jaume Sobrequés amb el títol "Significació històrica de l'11 de Setembre". L'acte va tenir lloc el divendres dia 10. Hi va assistir un públic força nombrós que omplia la platea i part

de l'amfiteatre del local. En acabar la conferència —molt ben exposada i amb absoluta claredat de conceptes— vam intervenir, en nom de l'A.D.I., en Francesc Villarroya, en Juli de Noguera i jo. En Juli (PSUC) va parlar de l'Assemblea de Catalunya, en Francesc (PTE) del dret a l'autodeterminació i jo vaig llegir la Crida de la comissió organitzadora de l'11 de Setembre. L'acte va mantenir sempre un elevat clímax patriòtic i la gent en va sortir molt contenta. Jo vaig intentar de llegir el text d'una manera vibrant i el vaig cloure amb un "Visca Catalunya" ben fort.

L'endemà, la Diada, van anar apareixent força senyeres als balcons i finestres de les cases d'Igualada. No moltes, però més i tot de les que jo esperava, sobretot si tenim en compte que a totes les botigues s'havia acabat la tela amb les quatre barres i que la Diada ve precedida per quaranta anys de por i de silenci que encara no s'han trencat. Déu n'hi do...

ANTONI DALMAU I RIBALTA (Igualada, 1951). Fundador i director de la *Revista d'Igualada*, ha ocupat diversos càrrecs públics de representació i ha publicat un total de vuit llibres. Els dos darrers han estat l'assaig *Cartes a un jove polític. Què pots fer pel teu país* (2000) i la novel·la *L'amor de lluny* (2001). Col·labora assíduament a la premsa i a la ràdio.